

روانشناسی شهادت قضایی

روانشناسی در شهادت قضایی

با دیباچه
دکتر عباس گریهی

تألیف:

دکتر امیرعباس بزرگمهر

سرشناسه:	بزرگمهر، امیرعباس - ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآورگان:	روانشناسی شهادت قضایی: کاربرد روانشناسی در شهادت قضایی
مشخصات نشر:	دکتر امیرعباس بزرگمهر
مشخصات ظاهری:	تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۰
شابک:	۳۰۴ ص.
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	ادله و شواهد (حقوق) - جنبه‌های روان‌شناسی
شناسه افزودن:	شرکت سهامی انتشار
رده‌بندی کنگره:	BF۷۶۸ - ۱۳۹۰ ب۳/ق۱
رده‌بندی دیویی:	۳۰۶/۴۲
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۲۵۳۳۲۱

روانشناسی شهادت قضایی کاربرد روانشناسی در شهادت قضایی

تألیف: دکتر امیرعباس بزرگمهر

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۰

چاپخانه‌حیدری: ۲۱۰۰ نسخه

۷۵۰۰ تومان

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸

WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com

فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نیش خیابان ملت، شماره ۱۰۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۱: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

سپاس و تشکر

- از دکتر عباس کریمی که از شروع زندگی علمی تا ادامه آن همیشه استاد و حامی من بوده‌اند.
- از پدر و مادرم که مرا به دنیای زیبایی وارد کردند.
- از دکتر حسن محسنی همکلاس عزیزم که هم‌اکنون دوست خویم می‌باشد.
- از مدیریت محترم شرکت سهامی انتشار جناب آقای حسن محبوب و نیز جناب آقای امیر راسخی‌نژاد و سرکار خانم پریسا اسداللهی که با همکاری، همدلی و دقت خود کتابی آراسته را به طبع رسانیدند.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۷.....	دیباچه دکتر عباس کریمی
۱۱.....	چکیده
۱۳.....	فهرست کوتاه نوشته‌ها
۱۵.....	مقدمه
۲۵.....	بخش اول- تأثیر عوامل روانشناسی در تحمل شهادت
۲۹.....	فصل اول- تأثیر عوامل ثابت در تحمل شهادت
۳۰.....	مبحث اول- تأثیر شخصیت در تحمل شهادت
۳۱.....	بند اول - تأثیر مولفه‌های شخصیت در تحمل شهادت
۳۳.....	بند دوم - تأثیر اقسام شخصیت در تحمل شهادت
۳۷.....	بند سوم - کارکرد حقوقی تأثیر شخصیت در تحمل شهادت
۴۱.....	مبحث دوم - تأثیر جنس در تحمل شهادت
۴۱.....	بند اول - بررسی روان شناختی تأثیر جنس در تحمل شهادت
۴۴.....	بند دوم - کارکرد حقوقی تأثیر جنس در تحمل شهادت
۵۱.....	مبحث سوم - تأثیر نژاد در تحمل شهادت
۵۱.....	بند اول - بررسی روانشناختی تأثیر نژاد در تحمل شهادت
۵۶.....	بند دوم - کارکرد حقوقی تأثیر نژاد در تحمل شهادت
۵۷.....	مبحث چهارم : تأثیر سن بر تحمل شهادت
۵۷.....	بند اول - تأثیر سن بزرگسالان بر تحمل شهادت
۶۴.....	بند دوم- تأثیر سن کودکان بر تحمل شهادت
۷۷.....	فصل دوم - تأثیر عوامل متغیر روانشناسی در تحمل شهادت

مبحث اول - تاثیر عامل هیجان در تحمل شهادت	۷۷
بند اول - تاثیر اقسام هیجان در تحمل شهادت	۷۷
بند دوم - اثر خشونت بار بودن تاثیر تمرکز بر سلاح در تحمل شهادت	۷۹
بند سوم - کارکرد حقوقی تاثیر عامل هیجان در تحمل شهادت	۸۳
مبحث دوم : تاثیر پیش فرض های شاهد در تحمل شهادت	۸۶
بند اول - تاثیر پیش فرض های ادراکی در تحمل شهادت	۸۷
بند دوم - تاثیر حافظه در تحمل شهادت	۸۸
بند سوم - تاثیر پیش فرض های تفسیری شناختی در تحمل شهادت	۸۹
بند چهارم - کارکرد حقوقی تاثیر پیش فرض های شاهد در تحمل شهادت	۹۱
مبحث سوم - تاثیر احساس و ادراک در تحمل شهادت	۹۶
بند اول - بررسی روانشناسی تاثیر احساس و ادراک در تحمل شهادت	۹۷
بند دوم - کارکرد فقهی - حقوقی تاثیر احساس و ادراک در تحمل شهادت	۱۰۹
بخش دوم-تاثیر عوامل روانشناسی در ادا شهادت	۱۱۵
فصل اول - تاثیر عوامل مربوط به دادگاه در ادا شهادت	۱۱۷
مبحث اول - تاثیر عوامل مربوط به روش تحقیق دادگاه	۱۱۷
بند اول - بررسی روان شناختی تاثیر عوامل مربوط به روش تحقیق دادگاه	۱۱۷
بند دوم - کارکرد فقهی و حقوقی تاثیر عوامل مربوط به روش تحقیق دادگاه	۱۲۷
مبحث دوم - تاثیر عوامل مربوط به قضات و هیأت متصفه	۱۳۵
بند اول - تاثیر عامل آگاهی هیأت متصفه در ادای شهادت	۱۳۵
بند دوم - تاثیر عامل آگاهی قضات در ادای شهادت	۱۳۹
فصل دوم - عوامل مربوط به شاهد در ادا شهادت	۱۴۵
مبحث اول - عوامل مربوط به صحت گفتار، حافظه در ادا شهادت	۱۴۵
بند اول - بررسی روانشناسی عامل مربوط به صحت گفتار، حافظه در ادا شهادت	۱۴۶
بند دوم - کارکرد حقوقی عامل مربوط به صحت گفتار، حافظه در ادا شهادت	۱۵۰
مبحث دوم : عوامل مربوط به صدق گفتار در ادا شهادت	۱۵۹
بند اول - بررسی روان شناختی عوامل مربوط به صدق گفتار در ادا شهادت	۱۵۹

بند دوم - کارکرد حقوقی عوامل مربوط به صدق گفتار در ادا شهادت	۱۶۳
بخش سوم - راه کارهای روان شناختی برای بهبود شهادت قضایی ...	۱۷۵
فصل اول - روشهای روانشناسی برای بهبود شهادت قضایی	۱۷۷
مبحث اول - شناخت و آموزش دروغیابی	۱۷۷
بند اول - ضرورت شناخت دروغگو	۱۷۷
بند دوم - آموزش دروغیابی	۱۸۳
مبحث دوم: علانم دروغیابی	۱۸۸
بند اول - علانم غیر لفظی	۱۸۸
بند دوم - علانم لفظی	۱۹۵
مبحث سوم: کارکرد دروغ شنجی در دادگاه	۲۱۱
فصل دوم: نقش کارشناس شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۲۴
مبحث اول - تاریخچه، توجیه و تأثیر کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۲۴
بند اول - تاریخچه کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۲۴
بند دوم - توجیه کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۳۳
بند سوم - تأثیر کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۳۹
مبحث دوم: ایرادات بر کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۴۱
بند اول - نقص حریم هیأت متصفه	۲۴۲
بند دوم - علمی نبودن	۲۴۵
بند سوم - ذینفع بودن و غیر مستقل بودن کارشناس	۲۴۸
مبحث سوم- بررسی حقوق تطبیقی کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۵۲
بند اول- بررسی حقوق آمریکا و انگلیس در مورد کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی ...	۲۵۲
بند دوم- بررسی حقوق کره جنوبی در مورد کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۵۳
بند سوم - بررسی حقوق فرانسه در مورد کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۵۴
مبحث چهارم: شرایط قانونی کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۵۶
بند اول - مرتبط بودن کارشناسی شهادت	۲۵۶
بند دوم - مقبولیت کارشناسی شهادت	۲۵۷

مبحث پنجم- کاربرد حقوقی کارشناسی شهادت برای بهبود شهادت قضایی	۲۵۸
بند اول- تعریف لغوی و اصطلاحی کارشناس	۲۵۹
بند دوم- مشروعیت کارشناسی شهادت در حقوق ایران	۲۶۳
بند سوم- شرایط حقوقی حضور کارشناسی شهادت در دادگاه	۲۶۶
نتایج	۲۷۱
فهرست منابع	۲۸۷

دبیاچه

تقسیم ادله اثبات دعوا به اخباری و احرازی، گرچه برای اولین بار در تألیفات راقم این سطور شکل گرفت، لیکن توجه به امکان تفکیک این دو دسته دلیل، هم از حیث ماهیت و هم از جهت آثار، به زمانی دوردست بر می‌گردد. درحقیقت، برای اثبات حقی در گذشته یا باید به اخبار انسانیها اعتماد کرد و یا باید از وقایع و حقایق خارجی استمداد جست. اخبار آحاد بشری نیز، به حصر عقلی، از سه نوع بیرون نیست: یا «مدعی علیه» خود اخبار به حق داده، وجود حقی را به طرفیت خود پذیرا می‌شود که اقرار نام می‌گیرد؛ یا «مدعی» به وجود حقی به نفع خود خبر می‌دهد که «ادعا» نامیده می‌شود و چنین اخباری طبیعی است که دلیل اثبات دعوا قلمداد نگردد مگر در صورت علم وجود هرگونه دلیل دیگر و وجود شرایط پذیرش سوگند و (از جمله امتناع «مدعی علیه» از اتیان سوگند) که در این صورت ادعا همراه با قسم به عنوان دلیل اثبات دعوا پذیرفته می‌شود، یا شخص ثالثی به غیر از متداعیین اقدام به اخبار از حقی در گذشته به نفع یکی و به ضرر دیگری می‌کند که از آن با عنوان «شهادت» یاد می‌شود. بنابراین ادله اخباری در سه دلیل اقرار، شهادت و سوگند منحصر خواهد شد.

برخلاف ادله اخباری، ادله احرازی به شکل های گوناگون و متمایزی در خارج یافت می‌شوند از تار موی قاتل، اثر انگشت مجرم و لکه های خون و باقیمانده های لباس مجنی علیه و نیز اموال باقیمانده از وی در محل جرم در امور کیفری گرفته تا ملاحظه وضعیت زمین و آثار موجود در آن، معاینه محل، وجود اطلاعات خاصی نزد مطلقین محلی و حتی شرایط حاکم بر شهادت و شاهد،

اقرار و مقر و نیز سوگند و یا تصویربرداری و ضبط حقائق خارجی از قبیل زمان خروج و ورود متداعیین و شهود به کشور در امور مدنی و هزاران نوع دیگر از امور خارجی می تواند در ردیف این ادله قرار گیرد.

آنچه که اینک تحت عنوان «ادله احرازی» به منظور تمایز از «ادله اخباری» شناخته می شود، در گذشته با نام «امارات» خوانده می شد و مهمترین حکم تمایز بخش امارات «ظنی بودن» آنها اعلام می گشت. در عصر حاضر، با پیشرفت علوم، ادله علمی که نوعی از ادله احرازی می باشند و به واسطه تجربیات اندیشمندان علوم تجربی و حسّی، به جامعه حقوقی نظام قضایی عرضه شده است. با به عرصه وجود گذاشته‌اند. مشاهده حالات روانی افراد دخیل در دعوا و استخراج احکام کلی در این زمینه، به طور ویژه توجه هم روانشناسان و هم حقوقدانان را به خود جلب نموده است. تأثیر روانشناسی در شهادت به عنوان دلیل اثبات دعوا یکی از موضوعاتی است که در علوم روانشناختی پیشرفت شایانی داشته. گرچه هنوز علوم قضایی برای استفاده از غالب دستاوردهای علم روانشناسی در این زمینه چاره‌ای نیندیشیده است.

در کنار مسائل گوناگون حقوقی قابل طرح، در مسئله عمده حقوقی که توجه ویژه حقوقدانان را می طلبد در میزان علم اوری این ادله جدید و نیز حکم تعارض آنها با ادله سنتی خلاصه می شود. این ادله و به طور کلی ادله علمی گاهی مفید قطع می باشند، درحالی که ادله احرازی (امارات) به طور سنتی در ردیف ادله ظنی قرار می گیرند. آیا وقت آن فراتر رسیده که با تجدیدنظر در این حکم، ادله احرازی مفید قطع نیز تعریف و احکام آنها تبیین شود؟ آیا می توان گفت که ادله قطعی علمی نسبت به قاضی صادرکننده رأی مفید ظن است، زیرا وی فقط به اعتبار حجیت نظر خبره و کارشناسی علمی اقدام به صدور رأی می نماید و چنین اعتمادی ناشی از ظن معتبر است؟ در هر فرض، باید به پرسش دوم نیز پاسخ داد و در تدارک حکم یا احکامی به منظور حل تعارض بین ادله علمی جدید و ادله سنتی بود. در بحث حاضر، باید همچنان با توسل به آموزه های سنتی، حکم به غالب شدن شهادت نسبت به اوضاع و احوال

روانی داد و راه را بر استفاده از این ادله بست و یا آنطور که به نظر می‌رسد، باید روابط بین این دو دسته دلیل را از زیر عنوان «تعارض» خارج کرد و در قالب «حکومت» یا «ورود» در پی یافتن جوابی شایسته بود تا با ورود ادله روانی که دلالت بر کذب شهادت می‌کند، حکم به عدم پذیرش آن داد، زیرا با این فرض «بینه شرعی» باقی نمی‌ماند تا تعارضی در بین باشد.

یافتن پاسخ پرسش‌هایی که در این زمینه قابل طرح بوده و می‌باشد، پژوهشگرانی می‌طلبند که نه تنها عطش یافتن حقیقت در آنها وجود داشته باشد که از استعداد و شایستگی کافی برخوردار باشند. آقای دکتر امیرعباس بزرگمهر را از همان نیمسال اولی که تحصیل خویش را در مقطع کارشناسی حقوق در دانشگاه تهران شروع کردند در زمره این افراد یافتیم. روح پرسشگر او را در کلاسهای درسی خود همواره ستودم و همیشه مشوق او برای اتمام تحصیلات عالی و تصدی کرسی دانشگاهی بوده‌ام و حدود پنج سال پیش که عنوان کتاب حاضر را برای انجام رساله دکتری خود برگزیدند، راهنمایی کار را با کمال میل پذیرفتم و به موفقیت ایشان کاملاً امیدوار بودم. این موفقیت حاصل نمی‌شد چنانچه استاد فرهیخته و چهره ماندگار کشور در علم روانشناسی، مرحوم دکتر پریخ دادستان مشاوره این رساله را نمی‌پذیرفتند و از مشاوره‌های بسیار ارزشمند خود آقای دکتر بزرگمهر محروم می‌ساختند. روحشان شاد و راهشان پر رهرو باد.

دکتر عباس کریمی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

www.ketab.ir